

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR*

*Sevgi ÇALIŞIR ZENCİ**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunları, öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlemek ve bu sorunların giderilmesine yönelik öneriler ortaya koymaktır. Araştırma, yabancılara Türkçe öğreten öğretmenler ile yürütülmüştür. Araştırmada betimsel model kullanılmıştır. Araştırmaya ilişkin veriler nitel araştırma yöntemiyle toplanmıştır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunları ve bu sorunların giderilmesine yönelik önerileri ortaya koymak için öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türkçenin yabancı dil olarak öğre-

* Bu makale Slovakya’da 2012 yılında düzenlenen “Humanistic Foreign Language Teaching and Learning I. Innovative Methods and Approaches” adlı konferansta sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

* Okt., Anadolu Üniversitesi.

timinde karşılaşılan sorunlar belirlenerek bu sorunların giderilmesine yönelik öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Yabancı Dil, Modern Öğretim.

GİRİŞ

Bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesi o dilin sadece kendi sınırları içinde kalmayıp diğer uluslar ve kültürlerle iletişime girmesi, tanınması ve sağlıklı biçimde öğretilmesi için o dilin daha çok gelişmesi, o dil üzerine ve öğretimine ilişkin daha çok çalışma yapılması anlamına gelir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi yeni kurulan bir disiplin olarak ele alındığında öğretmenlerin görüşleri ışığında Türkçe öğretim sorunlarını belirlemek açısından önemlidir. Yabancı dil öğretimi yaygınlaştıkça öğretim materyalleri ve öğretim ortamları çeşitlenmekte ve gelişmektedir. Çağdaş öğretim yöntemlerini Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde uygulama çabaları sürerken çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunları, öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunları öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada betimsel model kullanılmıştır. Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki sorunları belirlemek için öğretmenler veri kaynağı olarak ele alınmıştır.

Araştırma Alanı

Araştırma grubu, Türkiye’de ve Dünya’da yabancılara Türkçe öğretimi veren üniversite ve üniversitelere bağlı dil öğretim merkezlerinde Türkçe öğreten öğretmenlerle yürütülmüştür. Örneklemi Türkiye’den 20, Türkiye dışından 10 öğretici olmak üzere toplam 30 kişi oluşturmaktadır. Türkiye’deki özel üniversitelerden 5, devlet üniversitelerinden 15 öğretici ankete katılmıştır. Devlet üniversitelerinden katılan 15 kişiden 5’i aynı zamanda uzaktan Türkçe de öğretmektedir. Öğreticiler ortalama 10-15 yıldır yabancılara Türkçe öğretmektedirler.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri anket yoluyla elde edilmiştir. Ankette öğretmenlere açık uçlu sorular sorulmuştur. Ankette toplam 16 soru yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Nitel verilerin analizleri için katılımcıların verdikleri yanıtlara göre yüzdellikleri hesaplanmıştır. Nitel verilerin analizi için açık-uçlu sorular için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Nitel analizlerin yapılmasının amacı öğretmenlerin görüşlerini ve yabancılarla Türkçe öğretimi sırasında karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktır.

BULGULAR ve YORUM

Bu çalışmanın amacı, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunları belirlemektir.

Anketin ilk üç sorusu ders kitaplarıyla ilgilidir:

“Çalıştığınız kurumun kendine özgü bir kitabı var mı?” sorusuna 18 kişi “evet” 12 kişi “hayır” cevabı vermiştir. Özellikle Türkiye’de özel üniversitelerin ve yurt dışında Türkçe öğretimi veren kurumların amaca uygun ders kitabı hazırlamaları gerekmektedir.

“Yabancılar için Türkçe ders kitaplarından faydalaniyor musunuz?” sorusuna 18 kişi “evet”, 8 kişi “hayır” 4 kişi “bazen” cevabı vermiştir. “Evet” ve “bazen” diyen katılımcıların tercih ettikleri kitaplar Hitit, Essential Turkish Grammar, Rossetta, Winmekmak programıdır.

“Ek bir ders kitabı kullanıyor musunuz?” sorusuna 8 kişi “evet”, 18 kişi “hayır” 4 kişi “bazen” cevabı vermiştir. “Evet” ve “bazen” diyen katılımcıların tercih ettikleri kitaplar Hitit, Gökkuşuğu. Ayrıca “hayır” diyen katılımcılar, temel kaynaklarının yeterli olduğunu ek bir ders kitabına gerek olmadığını belirtmişlerdir.

Anketin 4. sorusu “Teknik donanımlar kullanıyor musunuz?” dur. Bu soruya 26 kişi “evet”, 4 kişi “hayır” cevabı vermiştir. Bu rakam, yabancılarla Türkçe öğreten öğreticilerin teknolojiden büyük ölçüde yararlandıklarını göstermektedir. Ancak İnternet ortamında özel olarak hazırlanmış ders malzemesinin yeterli olmadığı vurgulanmıştır.

5. soru öğretmenlerin dört temel dil becerisinden hangisine ne kadar önem verdikleriyle ilgilidir. “Yabancılarla Türkçe öğretiminde 4 temel beceri ve

dilbilgisi öğretimine ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” Bu soruya 15 kişi “eşit oranda” yanıtını vermiştir. 3 kişi konuşma 35, dinleme 35, okuma 10, yazma 10, dilbilgisi 10, 5 kişi konuşma 25, dinleme 20, okuma 15, yazma 15, dilbilgisi 25, 3 kişi konuşma 20, dinleme 20, okuma 15, yazma 15, dilbilgisi 30 cevabı vermiştir. 2 kişi konuşma 40, dinleme 40, okuma 15, yazma 5, dilbilgisi 0, 2 kişi konuşma 60, dinleme 20, okuma 10, yazma 7, dilbilgisi 3.

Yüzdeliklere baktığımızda daha çok konuşma ve dinleme becerilerinin öne çıktığını görmekteyiz. Bunun dışında ankete katılan 2 kişi üniversitede 4 yıllık Türkçe eğitimi veren bölümlerde özellikle birinci sınıflarda dinleme ve konuşma derslerinin az, dilbilgisinin çok, yazma ve okuma derslerinin olmadığını, dördüncü sınıfta konuşma, dinleme ve dilbilgisi dersi olmadığını, tercüme derslerinin olduğunu, ikinci ve üçüncü sınıflarda da dilbilgisi ağırlıklı olduğunu söylemiştir.

“Sizin için en önemli beceri hangisidir? Neden?” sorusuna 12 kişi “konuşma”, 10 kişi “eşit”, 4 kişi “konuşma ve dinleme”, 2 kişi “konuşma ve yazma”, 2 kişi “konuşma ve dilbilgisi”, cevabı vermiştir. “Konuşma” diyen katılımcılar, gündelik hayatta en fazla öne çıkan beceri olduğunu aynı zamanda bir dili bilmek, o dille metin üretmek, o dille iletişime girmek demek olduğunu söylemişlerdir. “Konuşma ve dinleme” diyen katılımcılar, sözlü iletişimin gerçekleşmesi için bu becerilerin kazandırılmasına bağlı olduğunu, “konuşma ve yazma” diyen katılımcılar bu becerilerin üretimsel olduğunu algısal olanların da çıktısı olduğunu düşünmektedirler. “Konuşma ve dilbilgisi” diyen katılımcılar, konuşmanın doğru dilbilgisi kullanımı ile gerçekleşeceğini söylemişlerdir.

“En çok hangi yöntemlerden yararlanıyorsunuz?” sorusuna 12 kişi “bilmiyorum”, 10 kişi “seçmeci”, 4 kişi “iletişimsel”, 2 kişi “işitsel dilsel”, 2 kişi “doğal” cevabı vermiştir. Burada dil öğretim yöntemlerinin büyük oranda bilinmemesiyle karşılaşmaktayız.

“Sınıfta ne tür etkinlikler uyguluyorsunuz?” sorusuna genellikle aynı cevaplar verilmiştir. En çok tercih edilenler; resim hakkında konuşma, diyalog, çoktan seçmeli, doğru yanlış, var yok, boşluk doldurma, sözcük oyunlarıdır.

“Sınıf dışında Türkçeyi kullanmaları için herhangi bir görev, ödev vs. uyguluyor musunuz?” sorusuna 24 kişi “evet”, 4 kişi “bazen”, 2 kişi “hayır” cevabı vermiştir.

Öğrenmenin yalnızca sınıf içinde kalmaması, sınıf dışında da devam edebilmesi, öğrenme sürekliliğinin sağlanması; yaşam boyu öğrenme bilincinin

geliştirilmesi, çağdaş eğitimin temel felsefesini oluşturmaktadır. Aynı zamana üretimsel becerilerin geliştirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

“Öğrencilerin Türkçe öğrenme konusundaki motivasyonlarıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna 22 kişi motivasyonun amaca göre değiştiğini 8 kişi “yüksek” cevabı vermiştir.

Bireyin yabancı dil öğrenmeye istekli oluşu yabancı dil öğreniminde en temel konudur. Yabancı dil öğretimine başlamadan önce birey psikolojik olarak öğrenmeye istekli hale getirilmeli ve bireyde öğrenme gereksinimi uyandırılmalıdır (Lightbown, 2004: 56).

“Sınavlarda hangi becerileri ölçüyorsunuz?” sorusuna 30 kişi de bütün becerileri ölçtükleri cevabını vermiştir.

“En fazla hangi soru tipini kullanıyorsunuz?” sorusuna çoktan seçmeli, boşluk doldurma, kısa filmler, diyalog tamamlama, doğru yanlış, eşleştirme yanıtları verilmiştir.

“Yabancılara Türkçe öğretiminde genel olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar başlıklar halinde aşağıda belirtilmiştir:

Ortamla ilgili: Sanal ortamda öğrenciyi kontrol etmenin zorluğundan bahsedilmiştir. Bazı sınıfların U sistemi uygulanmasına uygun olmadığı, sınıfların biraz küçük olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda ana dili aynı olan öğrencilerin, eğer mümkünse farklı sınıflarda dil öğrenmeleri gerektiği vurgulanmıştır, çünkü ders dışında öğrencilerin Türkçeyi kullanmak için çaba harcamadıkları, kendi dillerini kullandıkları görülmüştür.

Araç-gereçlerle ilgili: Bazen teknik aksaklıkların yaşandığı söylenmiştir. İnternetle ilgili sıkıntı olabildiği söylenmiştir. Temel düzeyde dinleme için kayıt bulmanın zor olduğu vurgulanmıştır. Sürekli bilgisayar ve hoparlör taşımak zorunda kaldıkları sınıflarda teknik donanımın olmadığı olsa bile bunların problemlili ve eski olduğu belirtilmiştir.

Öğretmenle ilgili: Yetersiz sayıda öğretmen olmamasından dolayı sorun yaşandığı söylenmiştir.

Ders anlatım dilinin sadece Türkçe olmasından dolayı öğreticilerin birçok kez ikinci dile kaydıkları belirtilmiştir. Aynı zamanda öğretmenlerin yabancı dil bilmesi özellikle A1 düzeyi öğrencileri için daha yararlı olacağından bahsedilmiştir.

Öğrenci ile ilgili: Öğretmenler Erasmus programı öğrencilerinin motivasyonlarının düşük olmasından ve öğrencilerin derslere düzenli za-

man ayıramamasından şikâyet etmektedirler. Öğretmeni pasif olarak dinleme eğiliminde olduklarını vurgulamışlardır. Öğrencilerin yabancı bir ülkede yaşamadaki zorluklardan dolayı yaşadıkları sıkıntıların derse olan isteklerini azalttığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin Türkçe dersi dışında diğer derslerle daha fazla ilgilendikleri ve daha çok gezmeye vakit ayırdıklarını söylemişlerdir. Bunun onlara farklı dilsel yetiler kazandırdığını ancak katılmadıkları dersleri sonradan telafi etmelerinin zor olduğu ve bundan dolayı sorun çıktığını ya da nadiren de olsa bazı öğrencilerin düzenli çalışmadıkları için başarısız olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarından dolayı aynı hızda öğrenememeleri öğretimi olumsuz yönde etkilediğini ifade etmişlerdir.

Müfredat-ders kitapları ile ilgili: Öğretmenler Türk kültürüne ait unsurların daha fazla yer aldığı, daha az dilbilgisinin olduğu ve daha çok gündelik yaşam bilgisinin olduğu bir öğretim seti hazırlanması gerektiği dile getirmişlerdir. Dinleme ve okuma metinlerinin zor olduğundan ve dilbilgisinin açık bir biçimde anlatılmamasından yakınmaktadırlar. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanındaki ders kitaplarının ve eğitim malzemelerinin fakir olduğu, var olanların da özel grupların (Erasmus programı öğrencileri gibi) gereksinimlerini karşılamadığı dile getirilmiştir. Özellikle A1 düzeyindeki kitaplarda dilbilgisi konularının fazla olmasından yakınmaktadırlar. Aynı zamanda ders kitaplarında alışılmış terimler dışında terimler kullanılması dersi sıkıcı bir duruma getirdiği belirtilmiştir.

Ders kitaplarında günlük yaşamda kullanılmayan ifadelerin yer alması öğrenciyi ve öğretmeni güç duruma düşürdüğü ifade edilmiştir. Öğrenci gereksinimlerine yönelik bir ders kitabının olmamasından dolayı öğretmenlerin sürekli farklı farklı kaynaklardan notlar hazırladıkları bunları devamlı çoğaltmak zorunda kaldıklarını dile getirmişlerdir.

Diğer sorunlar: Yurt dışında Türkçe öğreten öğretmenlerin Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretimi yapan üniversitelerle bağlantı kurmak istedikleri, aralarında bir kopukluk olduğu belirtilmiştir.

Ankette son olarak “Ekleme istediğiniz diğer görüşleriniz var mı?” sorusu yer almaktadır. Bu soruya, bu alanda görev yapacak kişilerin mutlaka özel bir eğitimden geçmesi gerektiği, bu yüksek lisanstan da ziyade bir lisans programı olması gerektiği belirtilmiş, bunun dışında Erasmus programı gibi kısa süreli Türkiye’ye yaşamaya gelen kişilerin gereksi-

nimlerine yönelik özellikle görev-tabanlı bir ders kitabına ihtiyaç olduğu şeklinde cevap vermişlerdir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türk dilini ve kültürünü tanımak ve öğrenmek isteyenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu isteği karşılayabilmek için öncelikle Türkiye'yi tanıtmak gerekmektedir, bunun da kaynağı Türkçe öğretiminde yatmaktadır. Günümüzde Türkçenin yabancı dil olarak öğrenilmesi yaygınlaşmıştır ancak öğretim konusunda bazı sorunlar yaşanmaktadır. Bu makalede Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlara değinilmiştir. Özetlersek, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin ihtiyaçlarına, amaçlarına yönelik bir öğretim programı ve ders kitabının bulunmamaktadır. Bu sorun amaca yönelik ders malzemesi hazırlamayla çözülebilir. Hem Türkiye'de hem de yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler için ders programları, ders malzemeleri oluşturulmalıdır. Bu ders malzemeleri ve programları hazırlanırken öğrencinin yaşına, ilgi alanlarına ve öğrenme biçimlerine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda ders kitaplarında 4 temel dil becerisine eşit oranda başvurulmalı, içeriğin zorluğu veya kolaylığı öğrencinin düzeyine göre ayarlanmalıdır. Bu ders malzemeleri sadece basılı bir biçimde değil, aynı zamanda İnternet ortamında da rahatlıkla kullanılabilir. Üniversitelerde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi lisans programı olarak açılmalı, gençlerin bu alanda yetişmesi ve bilinçlenmesi sağlanmalıdır. ▽

KAYNAKÇA

- ATTİLLA, J. (2001). *Ural Dilleri Konuşanların Türkçe Öğrenmede Karşılaştıkları Sorunlar*. Milli Eğitim Bakanlığı, Avrupa Konseyi 2001 Avrupa Dilleri Yılı: Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyum Bildirileri.
- DEMİREL, Özcan (2003). *Yabancı Dil Öğretimi*, Ankara:Usem yayınları.
- DOĞAN, A. (1989). Yabancıların Türkçeyi Öğrenirken Karşılaştıkları Güçlükler ve Yaptıkları Bazı Hatalar. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 6 (1-2), 259-261.
- DOUGHTY, Catherine J. and LONG Michael H. (2005). *The Handbook of Second Language Acquisition*. Malden: Blackwell Publishing.
- EKMEKÇİ, Ö. (1992). The use of Turkish as a second language. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(8), 42-62.
- KOÇER, Ömer (2013). *Program Geliştirmenin İlk Basamağı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde İhtiyaç ve Durum Analizi*, Cilt 38, Sayı 169, s. 159-174.

- LARSEN-Freeman, D., & LONG, M. (1991). *An introduction to second language acquisition research*. London: Longman.
- LIGHTBOWN, P.M. ve SPADA Nina (2004). *How Languages Are Learned*. Oxford: Oxford University Pres.
- NUNAN, D. (1999). *Second language teaching and learning*. Boston: Heinle & Heinle Publishers.
- ÖZBAY, M. (2010). *Türkçe Öğretimi Yazıları*, Ankara: Öncü Kitap.
- TOSUN, C. (2005). *Türkçe'nin Yabancı Dil olarak Öğretilmesi*. Journal of Language and Linguistic Studies, 1 (1), 22-28.
- YAKUT, A. (1993). *Batı Almanya'da Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğrenilmesi ve Öğretilmesi*. Türk Dili Dergisi Dil Öğretim Özel Sayısı, 95-101.
- YORULMAZ, B. (2000). *Öğretmen ve Öğrenci Açısından Türkçe Öğretiminde Kitap ve Yöntem Sorunu*. III. Uluslararası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyum Bildirileri. Ankara: AÜ Basımevi.

